

BUDAPEST FŐVÁROS
KORMÁNYHIVATALA

MÓDSZERTANI SEGÉDLET

**a megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkáltatók
akadálymentesítési előírásaihoz**

1. Általános ismertető

A fogyatékos személyek nem a jótékonykodás alanyai, hanem számos esetben önálló döntésre képes, ambíciókkal és ötletekkel teli munkaképes fogyasztók. Azok számára, akik közülük – egészségi állapotuknál, és egyéb körülményeiknél fogva - nem igénylik, hogy a sorsukról mások döntsenek, mert arra maguk is képesek, meg kell teremteni a lehetőséget, hogy az intézkedések meghatározásából, majd azok megvalósításából is kivehessék a részüket.

2. Fogalmi meghatározások

Az akadálymentesség meghatározása az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 2. §-ának 1. pontja szerint: az épített környezet akkor, ha annak kényelmes, biztonságos, önálló használata minden ember számára biztosított, ideértve azokat az egészségkárosodott munkavállalókat, akiknek ehhez speciális eszközökre, illetve műszaki megoldásokra van szükségük.

A WHO meghatározása szerint „a fogyatékos a normális emberi létezéshez szükséges tevékenységek végrehajtásának akadályozottsága vagy képtelensége”. A hatályos jogszabályok szerint fogyatékos az élő az, aki testi, érzékszervi, beszéd-fogyatékos, autista, megismerés és viselkedésfejlődési rendellenességű. A **fogyatékos** (gyűjtőfogalom) az egyénnel szemben támasztott személyi, társadalmi, foglalkozási vagy törvényes igények, kötelezettségek teljesítését biztosító képességek károsodás miatti kedvezőtlen változása.

A **rokkantság** a társadalmi funkciókban (munkavégzés, önellátás, kapcsolatok kialakítása, szórakozás, stb.) bekövetkező zavar. A fogyatékos a hasznos tevékenység kivitelezésének az akadályozottsága, ha a részvétel is akadályozott, rokkantságról beszélünk, ebben a megközelítésben a rokkantság egy sajátos formája a munkaképesség teljes vagy részleges elvesztése.

2.1 a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló . 1998. évi XXVI. törvény

15. § (1) A fogyatékos személy lehetőség szerint integrált, ennek hiányában védett foglalkoztatásra jogosult.

(2) A foglalkoztatást biztosító munkáltató köteles biztosítani a munkavégzéshez szükséges mértékben a munkahelyi környezet, így különösen a munkaeszközök, berendezések megfelelő átalakítását. Az átalakítással kapcsolatos költségek fedezésére a központi költségvetésből támogatás igényelhető.

(3)²⁵ A munkáltató a fogyatékos személy munkához jutásának elősegítése érdekében – a felvételi eljárás során – köteles biztosítani az egyenlő eséllyel hozzáférhető környezetet.

(4)²⁶ A munkáltatót a (3) bekezdésben foglalt kötelezettség abban az esetben terheli, amennyiben

- a megüresedett álláshelyet nyilvánosan meghirdette,
- az álláshelyre a fogyatékos személy oly módon jelentkezett, hogy jelezte a meghallgatáshoz szükséges speciális igényeit, és
- azok biztosítása a munkáltató számára nem jelent aránytalanul nagy terhet. Aránytalanul nagy tehernek minősül az, ha a kötelezettség teljesítése a munkáltató működését ellehetleníti.

16. § Ha a fogyatékos személy foglalkoztatása az integrált foglalkoztatás keretében nem megvalósítható, úgy számára a munkához való jogát lehetőség szerint biztosítani kell. A megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató akkreditált munkáltatókat és a szociális foglalkoztatást végző foglalkoztatókat a központi költségvetés – jogszabályban meghatározottak szerint – támogatásban részesíti

2.2. AKADÁLYOK

2.2.1. Fizikai (pl.. a lépcsők, a magas szegélyek, a rossz minőségű utak, a keskeny ajtók, a szűk WC-K, belógó tárgyak, keskeny folyosók) leküzdhetetlen akadályok lehetnek, illetve gátolhatják a mozgássérült, mozgásfogyatékos (pl. a mankót, támbotot, kerekesszéket használó emberek) és a látássérült, látásfogyatékos embereket a szabad mozgásukban, és a mindennapi tevékenységeikben a vak emberek számára is problémát okoznak, de nekik a tapintható és a hallható információk hiánya is súlyos hátrányokat okoz.

2.2.2. Infokommunikációs (pl. nem megfelelő írott információk és a jelnyelvi tolmácsok hiánya) akadályok gátolják a hallásfogyatékos, halláskárosodottsággal és az intellektuális fogyatékossgal élő embereket is, akiknek az egyszerűen fogalmazott írott információk, könnyen értelmezhető piktogramok és ábrák járulnának hozzá az önálló életvitelhez. A társadalom, bármely tagjának, azonos jogokkal kell rendelkeznie. A fogyatékossgal, akadályozottsággal élő munkavállalóknak is joguk van a teljes emberi élethez,

- a véleménynyilvánításhoz, a kommunikációhoz,
- a képzéshez, munkához, előítélet és sztereotipizálás nélkül,
- a mozgásszabadsághoz és az elérhető közlekedéshez,
- munkahelyen az akadálymentes környezethez,

Ha nem képes rá akkor személyi segítő igénybevitelével:

- a munkába járáshoz és a munkavégzéshez,
- a munkaeszközökhöz, felszerelések használatához,

3. Fogyatékossgai típusok rövid ismertetése

3.1. Halláskárosodás: a hallás károsodása alatt értjük a hangok észlelésének, megkülönböztetésének, a hangforrás lokalizálásának, a beszédhallásnak a zavarait. A hallási fogyatékossg enyhébb formája a nagyothallás, súlyosabb formája a siketség. A siketség élettani szempontból a hangérzékelés teljes hiánya, viszont ebbe a kategóriába sorolandók a teljes siketek mellett mindazok a zörej- és hanghallók is, akik hangot még érzékelnek, de halláscsökkenésük következtében a beszéd tagolt észlelésére, auditív úton történő szögyűjtésre nagy hangintenzitás mellett sem képesek.

- enyhe nagyothallás: 25-40 dB hallásveszteség
- közepes nagyothallás: 40-60 dB hallásveszteség
- súlyos nagyothallás: 60-90 dB hallásveszteség
- átmeneti sáv a súlyos nagyothallás és a siketség között: 90-110 dB hallásveszteség
- siketség: 110 dB felett.

3.2. Látásképességben akadályozottak: látási fogyatékossg jön létre a látási ingerek felfogására szolgáló rendszer valamely részének (szem, látópálya, kérgi látóközpontok), betegségek, illetve sérülésekből közvetlen vagy közvetett úton eredő organikus vagy funkcionális elváltozása miatt.

- **Látássérültnek nevezük azokat a személyeket, akiknek látássérülése legalább 67%-os.**
- **enyhébb formája a gyengén látás, okai között első helyen a fénytörési rendellenességek (rövidlátás-miópia-, távollátás-asztigmatizmus) szerepelnek.**
- a látássérülés súlyosabb formája a **vakság**,

3.3. Mozgásképességben akadályozottak: mozgástevékenységben akadályozott az a személy, akinél az aktív vagy passzív mozgásszerv káros elváltozásai miatt a hely- és helyzetváltoztatás, a mozgás összerendezettség, a manipulációs készség, a fizikai teljesítőképesség tartósan károsodik. A mozgásbeli korlátozottság különböző okú megbetegedések, traumák, fejlődési rendellenességek stb. maradványa, következménye is lehet. Fontos a károsodás keletkezésének **ideje, annak formája, mértéke és területe.**

3.4. Gyakran előforduló pszichiátriai állapotképek a teljesség igénye nélkül: depressziós állapot, mániás felhangoltság, bipoláris zavar (depressziós állapot és mániás felhangoltság váltakozása), epilepsziás személyiség elváltozásai, skizofréniás állapotok, paranoid pszichózisok, szenvedélybetegségek (alkoholizmus, drogfüggőség), viselkedési zavarok, pszichopátiák (depresszív, skizoid, paranoid),

3.5. Autisták: az autizmus olyan állapot, amely csökkent mértékű társadalmi kapcsolatokban, kommunikációs képességekben, abnormális viselkedési és érdeklődési mintázatokban nyilvánul meg, gyakran tűnnek zárkózottnak, visszahúzódnak, közönyösnek.

- az autizmussal élő személy funkcionális és kommunikációs képességei hiányosak, gyakran előfordul, hogy az autista személy egy egyszerű kérdést sem tud megérteni, általában nem értik a nyelv társas használatát.

3.6. Értelmi akadályozottsággal élők: a fogyatékossg okai lehetnek genetikai és szociális - genetikai ok- pl. a kromoszóma rendellenesség (Down kór) - terhesség alatt létrejövő rendellenességek, pl. anyagcsere betegségek, fertőző betegségek, - a szülés alatt létrejövő rendellenességek fordulnak elő legnagyobb számban a keletkezés okai között.

4. Akadálymentesítési ismeretek

4.1. Akadálymentes környezet: a fizikai és az infokommunikációs elemekből tevődik össze.

4.1.1. Fizikai akadályok: lehetnek **vertikális akadályok**, ezek a szintkülönbségekből adódó akadályok, amelyek áthidalására leggyakrabban alkalmazott eszközök, a **lépcső** a segédeszközt nem használó, a botot (támbot), vagy a könyökmarkót használó mozgássérült személyek képesek használni a lépcsőt, ha a lépcsőkarok korláttal ellátottak (max. 4.5 5 cm átmérőjű), lehetőleg mindkét oldalon, a lépcsőfokok magassága maximum 15 cm, minden nyolcadik lépcsőfok után 120x120 cm pihenő van kialakítva. Kerülendő a homlokfal nélküli, hornyos vagy vízorros kialakítás.

Látássérült munkavállalók esetében a mozgássérültekre vonatkozó előírásokon túl fontos szempont, hogy a korlát legalább **30 cm-rel túlnyúljon** a lépcsőkar kezdeténél és a végénél, illetve a lépcsőkarokon és a pihenőkön folyamatos, megszakítás nélküli legyen. A lépcsőkarok legalább **indulási és végpontos vezetősávval** legyenek ellátva, és **ajánlott a lépcső- éleket is jelezni** (színjavaslat: sárga).

A küszöb: az akadálymentes környezet feltétele a **küszöbmentesség, vagy a legfeljebb 20 mm magas küszöb**, ami a mozgás- és a látássérült emberek számára is megfelelő.

A rámpa: minden esetben a környezetbe illeszkedően ajánlott kialakítani. Egy rámpakar max. 50 cm magasságot hidalhat át. Mozcássérült munkavállalók esetében a rámpa lejtése 17,5 cm, áthidalás esetén 8%-os, e fölött 5%-os kell, hogy legyen. A rámpa kezdetén és a rámpakar végén pihenőt kell kialakítani, amelynek mérete 150x150 cm, visszagurulást gátló 1%-os ellenlejtéssel. Oldallejtése 2%-os kell, hogy legyen, csúszásgátló peremmel és vízelvezetéssel kell ellátni. A rámpához kétsoros kapaszkodót kell felszerelni, 70 és 95 cm magasságban, lehetőleg mindkét oldalon, hőt nem vezető, gömbölyű anyagból (4,5-5 cm átmérője legyen), ha látássérült munkavállalók is használják a rámpát, akkor azt vezetősávval kell ellátni.

A lift: fajtái felvonó, lépcsőlift, korlátlift, mennyezetlift, emelő, lépcsőmászó. Mozcássérült munkavállalók esetén a liftajtó előtt min. 150x150 cm szabad helynek kell lenni (fordulási kör). A kabinméret minimális mérete: önhajtós kerekesszék esetén 110x140 cm, elektromos kerekesszék esetén 125x140 cm. A liftajtó szabad ajtószélessége min. 95 cm, a kezelő eszközök magassága 85 cm -110 cm-en legyen. Látássérült munkavállalók esetén a liftajtó kontrasztos festésű legyen, a kezelő gombok tapintható jelzéssel (min. 25 mm átmérőjűek) legyenek ellátva, a szinteket lehetőleg hangbemondással jelezze. A mozgássérülteknek megfelelő lift egyéb tekintetben a látássérülteknek is megfelel. Hallássérült munkavállalók részére a veszélyhelyzetek jelzésére fényjelzés beszerelése szükséges.

4.1.2. A horizontális akadályok: a vízszintes, előrehaladó mozgás akadályait jelenti. A mozgássérült munkavállalók esetében az ajtók belső szabad tókszélessége nem lehet kevesebb, mint 85 cm, az akadálymentesség szempontjából ideális méret a 90-100 cm. Az ajtó szabad magassága minimum 190 cm legyen, ajánlott a 210 cm. Az ajtónyitás szöge legalább 90 fokos legyen. Kétszárnyú ajtó esetén a felnyíló ajtószárnyra is vonatkozik a méret, utólagos akadálymentesítés esetén ez aszimmetrikus kialakítással teremthető meg. Az ajtó előtti szabad tér legalább 150x150 cm legyen, és az ajtó nyitásával ellentétes oldalon legalább 50 cm-es szabad falfelület legyen, ha az ajtó nyitásiránya megegyezik a kerekesszékes munkavállaló tartózkodási irányával, ellenkező esetben elegendő a 30 cm is. Látássérült munkavállalók részére az ajtókeretek kontrasztos kialakítása szükséges (pl. sárga, fekete átlós csíkozású). Az ajtófeliratok (pl. műhely, iroda-megfelelő betűméret-) mindig az ajtónyitással azonos oldalon 70-95 cm magasságban legyenek, és tapintható kiírással is készüljenek. Mozcássérült munkavállalók számára fontos a kilincs fajtája, a gyengénlátó munkavállalókat a kontrasztos kilincs színe segíti. Az ajtóra merőlegesen felszerelt kapaszkodó (70 cm – 95 cm magasságban) segíti az ajtó kinyitást, illetve a becsukást.

A közlekedők, átjárók: a mozgássérült munkavállalók esetében a folyosó szabad szélessége min. 120 cm, helyi szűkület max. 85 cm lehet, de csak nagyon rövid szakaszon. Látássérült munkavállalók esetében fontos, hogy az egyenletes haladást ne akadályozzák belógó, vagy lelógó akadályok, egyenes vonalú folyosó esetén e szabályozás értelmében vezetősáv kialakítása szükséges. Ha 120 cm-nél jóval szélesebb a folyosó, akkor a fal és a padló találkozásánál lévő kontrasztos kialakítás is

elegendő. A folyosón lévő ajtók esetén a kontrasztos szín segíti a gyengénlátókat, míg a vak ember a fehér bottal képes tájékozódni.

A burkolatok, világítás: a látás- és a mozgássérült munkavállalók számára **szükséges a csúszásmentes, szilárd, egyenletes felület, a hibátlan, káprázatmentes burkolat. Vezetősávhoz változó felületű és lehetőleg eltérő színű burkolatot kell használni.** Autista munkavállalók alkalmazásakor ügyelni kell arra, hogy a burkolat ne legyen túl mintás, vagy túl sokszínű, mert az zavaró lehet a számukra.

4.2. Az infokommunikációs akadályok: fogalmába a mai felfogás szerint beletartozik mindaz, ami az emberek akadálymentes információhoz jutását segíti elő, az írott, a beszélt, a rajzolt, a számítógépen megjelenő kommunikáció egyaránt. Mozgássérült munkavállalók esetében az infokommunikációs akadályok többnyire nem jelentenek problémát, de a látás, a hallássérült és az intellektuális fogyatékosokkal élő munkavállalókat segítő akadálymentesítés – hasonlóan a nem fogyatékos emberekhez – az ő komfortérzetüket is segíti. A látás és a hallássérült, illetve az intellektuális fogyatékosokkal élő munkavállalóknál az érzékszervi károsodásból eredő funkcióhiányt és az ezzel járó, a részvételt és a tevékenységet segítő környezeti feltételeket teremti meg az infokommunikáció. **A látássérült munkavállalókat segítő infokommunikációs megoldások, tapintható jelzések, szövegek, térképek, eszközök** stb. a hangos információ, a beszélő eszközök, a hangos-könyvek, a közlekedést segítő szerkezet, a Braille-eszközök, az akadálymentesített számítógépes használat (pl. nagyítható betűk gyengén látóknak) a különböző nagyító eszközök, a különböző kiegészítő eszközök (pl. színelismerő), a tapadó fólia – a mindennapi tevékenységet segíti azáltal, hogy szabaddá teszi a vak ember egyik kezét. Megfelelő betűméretű, szövegezésű és színezésű feliratok, a kiírások káprázatmentes elhelyezése, a kontrasztos bútorok, ajtók, és a vezetősávok szintén a biztonságos tájékozódást segítik elő. **A hallássérült munkavállalókat segítő infokommunikációs eszközök,** az artikulált beszéd, a szájról olvasás lehetőségének a biztosítása, a jelyelvi tolmács, a fényjelzéses információk (pl. tűz-, füstjelző), szükség esetén az indukciós hurok nagyothallóknak.

Intellektuális fogyatékosokkal élő munkavállalókat segítő infokommunikációs eszközök, a rövid, tömör, egyszerű szavakkal megfogalmazott szövegek, a tevékenységet segítő rajzok, szövegek és piktogramok. Az intellektuális fogyatékosokkal élő munkavállaló testi jellemzői: a központi idegrendszer fejlődését befolyásoló örökletes vagy környezeti hatásokra kialakuló képességcsökkenés. Mértékétől függően lehet: enyhe, közepes, súlyos, fontos a képességfejlesztés. A munkafolyamat (a tevékenység) és a felhasználó kör esetében alapvető, hogy a munkakört betöltő személy a tevékenységet lehetőleg segítség nélkül, egyedül tudja elvégezni, ha szükséges segítő személyt kell alkalmazni mellé.

5. Munkafeltételek, munkakörnyezet, munkaeszközök

A munka feltételeinek, a megfelelő, személyre szabott környezetnek a hiánya nem lehet akadálya a fogyatékosokkal élő munkavállaló alkalmazásának. A foglalkoztatás megvalósításához a munkakörülményeket és a munkafeltételeket a szükségletekhez igazítva kell kialakítani, ezért a munkavégzéshez használatos eszközök legyenek megfelelőek.

Általános elvek: kényelmesség, biztonság, kezelhetőség, szervizelhetőség, karbantarthatóság, ergonómiai, műszaki minőség, szabványosság (pl.: stabilitás, szilárdság, javíthatóság).

5.1. Az adminisztratív munka eszközei: irodagépek, számítástechnikai eszközök (pl.: számítógép, nyomtató, lapbeolvasó, Braille-nyomtató, számítógép-hálózat), telefon, diktafon, fénymásoló, bútorok, szék, asztal, polcok, tárolók. A számítógép használatához kapcsolódó általános szabályról rendelkezik a képernyő előtti munkavégzés minimális egészségügyi és biztonsági követelményeiről szóló 50/1999. (XI. 3.) EüM-rendelet. **A képernyő:** beállítható legyen, figyeljünk arra, hogy az ablakkal merőlegesen kerüljön elhelyezésre a tükröződés és fényvisszaverés-mentesség miatt, a jelek jól értelmezhetőek, a kép stabil legyen, kontrasztos és állítható fényerejű. Billentyűzet: a monitortól különálló, megfelelő hely legyen biztosítva a kéznek és a csuklónak, fénytelen, jól elkülönült és jól olvasható jelekkel ellátva.

A mozgássérült munkavállalókat segítő megoldások: az eltérő (nagy) billentyűzet (túlmozgás esetén), az érintő képernyő, a megfelelő egér, software támogatás (Windows 98, Windows XP) pl.:

- a hangra reagáló beszédfelismerő, légzéssel működtetett eszköz, fejre szerelhető pálcá,

Speciálisan kiképzett telefon ismérvei:

- a nagy alakú és a bemélyesztett nyomógombok,
- a gyorstárcsázó,
- a csatlakoztatható tárcsázó (pl.: a pálcikával történő tárcsázás megkönnyítése érdekében), számbillentyű dupla lenyomása (túlmozgásosok számára, az első lenyomás csak aktiválja a gombot),
- Headset,
- a gombvisszajelzés (pl.: hangjelzéssel, kiírással),
- a csúszásmentes készülék,
- a telefonkészülék megfelelő elhelyezése (elég hely a kagyló felvételéhez és lerakásához túlmozgásos személyek részére),
- a telefonkagyló kézre álló formája, az érintő képernyős telefon.

Gyengén látó és vak embereket segítő megoldások

- a kontrasztos megjelenítés (pl.: olvasást könnyítő szín és betű méret),
- a nagyító funkció,
- a szöveget beszéddé alakító program,
- Braille-írást lehetővé tevő billentyűzet, Braille-nyomtató, Braille-tábla, Braille-írógép, Braille-tárcsázó,
- a lapbeolvasó (az írásos anyag gépre viteléhez, beszéddé alakításához),
- a tapintható gombjelzések,
- az összekeverhető számok (3, 5, 6, 8, 9) eltérő betű-típussal való feltüntetése, tapintható jelölése, a nagyméretű, kontrasztos kijelző a hívott szám kijelzésére,
- telefonszám-felolvasó, hangvezérléses telefon

Hallássérült embereket segítő megoldások

- vizuális megjelenítés,
- hangüzenet kiírása, hangséma,
- szövegíró (mind a hívó mind a fogadó félnek rendelkeznie kell vele),
- infravörös, vagy direkt csatlakozás a telefonkészülék és a hallókészülék között,
- hangerő szabályzó gomb, két telefonkagylós telefon (pl.: a második a jelnyelvi tolmács részére), a telefoncsengés erősségének szabályozása, a telefoncsengés láthatóvá tétele,
- a vonal állapotának kiírása (pl.: foglalt, kicseng),
- videotelefon.

A bútorok: a helyes testhelyzet biztosítása érdekében kerülni kell

- a fej, a törzs előredőlését,
- a felemelt felsőkart igénylő (csavart, vagy aszimmetrikus) testtartást,
- a mozgástartomány szélsőhelyzeteit, a tartósan azonos testhelyzeteket,
- az érzékeny testrészek igénybevételét a test megtartásához (alátámaszthatóság),

Szükséges:

- a testmérethez állítható magasság, a mozgatható támla, folyamatosan kövesse a hátat,
- lábtámasz, állítható karfa, deréktámasz,
- a talptámasz az alap, ehhez kell méretezni az asztal magasságát, a szék ülőmagasságát (a térd 90 fokot zárjon be), a kartámaszt, a deréktámasz, végül a monitor magasságát,
- a szék a munkavállaló egészségi állapotától függően gurulós, vagy stabil lábazatú legyen.

Az asztal:

- állítható legyen, az asztalmagasság, a kerekesszéket használó dolgozóknak térszabad felületet kell biztosítani,
- az íróasztal tartozékai (a fiókok, a tárolók) megoldásai közé tartozhatnak a görgős, 180 fokra nyitható ajtók, a kihúzható felületek,
- látássérült dolgozók esetén fontosak a lekerekített sarkok, a jól érzékelhető, kontrasztos szegélyek és fogantyúk, az asztalfelületnek káprázat és tükröződésmentesnek, simának, a munkához igazodó, megfelelő méretűnek kell lennie.

A szekrények, a tárolók, a polcok:

- legyenek könnyen elérhetőek, könnyűnyitást és zárást segítő megoldásokat kell találni, a kontrasztos szélékre van szükség, ne káprázzon a felület.

Egyéb berendezési eszközök:

- a segédeszköz (például a tám bot, a mankó) tárolását, megtámasztását segítő megoldások.

5.2. A munkahely kialakítása, elrendezése:

- kötelező a biztonságos, balesetmentes megközelíthetőség megteremtése, ennek érdekében megfelelő teret kell hagyni a kerekesszéket használó munkavállalók számára a megközelítéshez (1,20 m széles szabad út) és a megforduláshoz (150 cm sugarú kör).
- a látássérült munkavállalók esetében legyen vezetősáv, lényeges, hogy a megtanult, begyakorolt útvonal biztonsága érdekében a berendezések helyét ne változtassák.

6. Egyéb környezeti igények

6.1. Világítás: fő fajtái eredet szerint a természetes és a mesterséges fény. Fontos az arány, a természetes megvilágítás érdekében az ablak területe a falak 15-20%-a kell, hogy legyen. A mesterséges világítás legyen egyenletes, és a természeteshez közelítsen.

Fajtái funkció szerint: az általános és helyi megvilágítás, az arányuk fontos: 40% általános világítás legyen, 60% helyi.

A megfelelő megvilágítás kritériumai:

- fényeloszlás, fényerősség, a fényforrás és a felületek kölcsönhatása, a káprázatmentesség, a tárgyak színe.

6.2. Zaj: jellemzői hangerősség (szükség esetén munkavédelmi eszköz biztosítása), hangmagasság, hangszín, hangminőség.

Rezgés jellemzői: amplitúdó, frekvencia, irány, irodai munkánál a Braille-nyomtató esetében tapasztalható zaj és rezgés. a **védekezés ellene:** megfelelően szigetelt burkolattal.

6.3. Klíma: jellemzői a hőmérséklet, páratartalom, légmozgás, hősugárzás. Irodai munka estén: hideg évszakban 20-22 C°, meleg évszakban 21–24 C°, legyen. Fogyatékossgal élő munkavállalók esetében jelentősége van a szubjektív hőmérsékletnek (pl. a kerekesszéket használó mozgássérült munkavállaló esetén a rossz vérellátás, a mozgáslehetőség korlátozottsága miatt magasabb a hőmérséklet szükséges). Fontos a sugárzó hőtől való védettség, mozgássérült munkavállaló az esetleges érzékelés-kiesés miatt lehet, hogy a sugárzó hőt bizonyos testtájékon nem érzékeli, s ez súlyos égés veszélyét jelentheti. Vak munkavállalóknál a távolságérezékelés hiánya okozhat problémát. Kerülni kell, hogy a munka, erős légmozgású huzatos helyen történjen.

Levegő minőség: az irodai munka esetén a megfelelő légcserét kell biztosítani.

7. Szociális környezet

7.1. Személyes tér: az, amely másoktól elzárt, s ahol a közvetlen környezet számára is egyértelműen meghatározott hatalmunk van (aura), mérete az interakciós partner függvénye.

Zónái:

- bizalmas, ez 45 cm sugarú kör, személyes, társas (120-360 cm), nyilvános.

A személyes tér figyelembe vétele a munkahelyeken is fontos tényező, mivel a munka intenzitását, a jó közérzetet segíti, ha a munkavégzés helyei megfelelően megválasztott távolságra vannak egymástól.

Szervezet: a szociális környezethez tartozik a szervezet, amelyben dolgozunk, hatása rendkívül fontos, hiszen a jó légkör, az egymásra odafigyelő közösség, a szervezeti kultúra különösen a fogyatékossgal élő munkavállaló esetében meghatározó lehet. A kollektivitás, a másság elismerése és tiszteletben tartása, a lehetőség a fejlődésre és a karrierre, mind hozzájárulhat ahhoz, hogy a fogyatékos munkavállaló egyenrangúnak érezze magát. Ha a munkakörülményeken kívül szükség esetén a személyes szolgáltatások is megvannak, akkor a fogyatékossgal élő ember teljes értékű munkaerőként funkcionálhat.

7.2. Kommunikáció: szerepe is meghatározó, nemcsak a munkatársak közötti szóbeli, hanem az írásos is. A különböző fogyatékossgal csoportba tartozóknak a kommunikációs igénye eltérő.

- A látássérültekkel is szembefordulva beszéljünk, hogy lehetősége legyen a hangforrást beazonosítani, kerülni kell a hirtelen helyzetváltozásokat, az ijedelemre okot adó kommunikációt, szóljunk, ha segíteni akarunk valamiben. A vak munkavállalók esetében

fontos, hogy az írásos utasítások, a szerződések és az egyéb meghatározóan fontos anyagok lehetőség szerint Braille-írásban is elkészüljenek.

- A hallássérült munkavállalók számára fontos a jól megfogalmazott, egyszerű szerkezetű írásos anyag, lényeges, hogy ne a háta mögött, vagy elfordulva, hanem vele szembe fordulva, lassan, jól artikuláltan, de ne tagoltan és ne kiabálva kommunikáljunk, vele, így lehetőséget adunk a munkavállalónak arra, hogy leolvassa szájunkról a szöveget.

Általános alapelv, hogy a fogyatékossgal élő munkavállaló egyenrangú, így a vele való kommunikációnak olyannak kell lennie, mint amelyet mi magunk is elvárunk másoktól, emberi méltóságának tiszteletben tartása alapvető a kapcsolati rendszerben.

A foglalkoztatás feltételeinek vizsgálata során nagy hangsúlyt kell helyezni a megfelelő környezetre, amelyben a fogyatékos ember kiteljesedhet, munkateljesítményének maximumát tudja adni. A termékekhez és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés többletköltségei nem terhelhetik a fogyatékossgal élő munkavállalókat.

A munkáltatóknak az egészséget nem veszélyeztető, biztonságos munkavégzés feltételeit biztosítani kell.

A munkavégző képességet meg kell óvni, a munkabiztonság és a munkakörnyezet megteremtése elengedhetetlen.

7.3. A munkakörnyezet tárgyi feltételei: ivóvíz, öltözködés, tisztálkodás, étkezés, pihenés, a rend, a tisztaság. A veszélyes, az ártalmas, és a környezetet károsító anyagok biztonságos kezelése. A közműhálózat biztonságos üzemeltetése. Megfelelő világítás, a zaj-, a rezgés -, a porártalom (munkavédelmi előírások betartása) elkerülése.

A munkahellyel, mint épített környezettel szemben támasztott igények:

- Megfelelő szerkezetű és szilárdságú, a munkavégzéshez igazodó csúszásmentes, egyenletes, botlásmentes kialakítású legyen a padlója.
- A közlekedési utak, a mozgástér, a szabad magasság feleljen meg a munkavégzés feltételeinek: - legyenek kijáratok, menekülési útvonalak (jelzés szükséges), és azokat szabadon kell hagyni, - szükség esetén legyen dohányzásra kijelölt hely- - nem magyar anyanyelvű munkavállaló esetén az általa értett nyelven kell biztosítani számára az üzemeltetési dokumentációt, a veszélyt jelző, a tiltó és a tájékoztató táblákat.

Minden munkahelyen biztosítani kell a megfelelő:

- tűzjelzést és a tűzoltást, hulladék megfelelő kezelését, szellőztetést, hőmérsékletet,
- nyílászárókat,
- méretű helyet (2 m²/fő) és légteret (3m³/fő),
- pihenőhelyeket (minimum 6m², minimum 1m²/fő)
- szociális helyiségeket

Felszerelésként: asztalt, háttámlás széket, fogast, szeméttárolót, ételmelegítésre és ételtárolásra alkalmas berendezést, hideg-és melegvízes kézmosási lehetőséget, szükség esetén a zuhanyozási lehetőséget, a nemenkénti mellékhelyiségeket és a megfelelő öltözőt (zárható szekrényt: 0,5 m²). Mosdót és öltözőt, közvetlen átjárással egymástól elkülönített helyiségben elhelyezkedő wc-t és kézmosót, nemenként elkülönítve. Elsősegélyhelyet, minden munkafolyamat veszélyességétől függően szükséges felszereléssel. A megváltozott munkaképességű munkavállalók munkahelyeinél már a kialakítás során figyelembe kell venni az igényeiket, az akadálymentességre vonatkozó előírások alapján és testi adottságaiknak megfelelően kell eljárni.

7.4. Tervezési alapelvek: tökéletes akadálymentesség egyértelműen nem létezik, mert mindig van olyan személy, akinek valami nem felel meg, de el kell érni az akadályok számának csökkentését, az alternatív használhatóságot, fel kell erősíteni az információkat (érzékelési képesség sérülése esetén), kiegészítő, erősített, tisztított információkat kell adni (hiányzó érzékelés esetén), több csatornás információkat kell közölni, egyszerű, áttekinthető formában.

8. Segédeszközök: használatuk szerint megkülönböztetünk testközeli és test távoli segédeszközöket.

8.1. Testközeli segédeszközök: a különböző típusú és szerepű fűzők (scoliosis, súlyos gerinckopás kezelésére). Mind a felső, mind az alsó végtagra készíthetők a végtagot megtámasztó készülékek (ortézisek). A felső végtagra elsősorban rögzítők használatosak (pl. csuklószorító), az alsó végtagon - mivel ezek a test súlyát is viselik - bizonyos esetekben az ortézisek megtámasztó szerepét használják

(pl. krónikus térdízületi instabilitás, vagy szalagpótlás műtétje után). Ortopéd cipőt általában a deformált lábbal vagy rövidült alsó végtaggal élők használnak.

8.2. Test távoli segédeszközök: a mozgásában, törzsének, végtagjának tehermentesítésében, közlekedésében segítik. A kerekesszékek a minimális járástávolságot sem teljesíteni képes betegek mozgását könnyítik meg, indokolt esetben elektromos kerekesszék is rendelhető, mely irányításához csak minimális izomerő szükséges. A járás biztonságának fokozására járókeretek használatosak, melyek nagy stabilitást biztosítanak. Elsősorban tehermentesítésre használatosak a hónaljmanókk, a könyökmanókk és a tám botok. A 3-4 lábú botok stabilabbak a hagyományosnál. A mozgáskorlátozott munkavállalóknak további segítséget nyújtanak a személyes higiéniét megkönnyítő WC-ülésmagasító, WC kapaszkodó, fürdőkádülőke stb.

9. ÉPÜLET KÖRÜLI KÖRNYEZET

9.1. PARKOLÓ

- *Akadálymentes parkolók száma:* db minimum minden megkezdett 50 parkolóhelyből 1
- *Akadálymentes parkolók szélessége:* minimum 3,5 m közlekedési sávval együtt
- *Akadálymentes parkolók jelölése:* táblával, felfestéssel
- *Építménytől való távolság:* az épület bejáratától mért távolság <50 m

9.2. JÁRDÁK, GYALOGUTAK

- *Szélesség:* minimum 1,20 m
- *Felület:* csúszásmentes, egyenletes
- *Vezetősáv:* színében és felületében eltérő
- *Járda fölé benyúló, ill. lógó akadályok:* szabad belmagasság min. 2,20 m
- *Utcai tartozékok:* szabad szélességet Max. 0,90 m-ig szűkítheti le

9.3. RÁMPA

- *Szintkülönbség, lejtés:* 17,5 cm szintkülönbségig 8%
17,5 cm szintkülönbség felett 5%
- *Szabad szélesség:* minimum 1,20 m
- *Járófelület:* csúszásmentes, egyenletes, vezetés sáv kialakított
- *Mellvéd, kerékvető szegély, járófelületről a legurulás megakadályozott*
- *Korlát:* kétsoros kialakítás (átmérő: 5 cm)
- Rámpa mindkét oldalán
- Kontrasztos

9.4. LÉPCSŐ

- *Szintkülönbség:* minimum 3 fellépő egy kar maximum 1,80 m szintkülönbséget hidal át
- *Szabad szélesség:* minimum 1,20 m
- *Lépcsőfok mérete:* fellépő magasság 15 cm
- *Lépcsőlap profil (orrkialakítás):* orr nélküli kialakítás, kontrasztos él-képzés
- *Korlát:* kétsoros kialakítás (átmérő: 5 cm)
- rámpa mindkét oldalán
- kontrasztos

9.5. BEJÁRAT

- *Akadálymentes megközelítés:* az ajtó mindkét oldalán 1,50x1,50m szabad terület
- *Szabad szélesség:* min. 0,90m belméret, ha a falvastagság >30cm,
min. 0,85m belméret, ha a falvastagság <30cm

- **Ajtólap:** üvegezéssel ellátott, alsó része védelemmel ellátott, kilincsszerkezet 0,90-1,10m magasságban
- **Jelölések, információk:** kontrasztos ajtókeret vagy ajtólap
- üvegezett felületek érzékelhetőek
- helyiség funkciójelzése síkírással, Braille felirattal

9.6 SZÉLFOGÓ

- **Mérete:** minimum 1,50x1,50m szabad alapterület
- **Berendezések kezelhetősége:** kezelőeszközök 0,90-1,10m magasságban
- tájékoztató, eligazító tábla
- megfelelő megvilágítás, jó akusztika

9.7. BELSŐ KÖZLEKEDÉS FOLYOSÓK

- **Szabad szélesség és magasság:** min. 1,20 m szélesség és 2,20m belmagasság
- **Járófelület:** csúszásmentes, egyenletes
- vezetősáv kialakított
- **Belógó ill. lelógó akadályok:** szabad szélességet max. 0,90 m-ig szűkítheti le, akadályok, megfelelően jelzettek
- **Megfordulási lehetőség:** a folyosón a megfordulási lehetőség biztosított
- **Tájékozódás:** irányt-jelző, tájékoztató táblák
- átlátható, logikus alaprajz
- funkciók jelölése

9.8. FELVONÓK

- **Felvonó megközelíthetősége:** liftelőtérben min. 1,50x1,50m szabad terület
- **Fülke mérete:** minimum 1,10x1,40m
- **Liftajtó mérete:** minimum 0,85 m
- **Kezelőeszközök, információ:** kezelőeszközök 0,90-1,10m magasságban
- látható, hallható, tapintható információ

9.9. BELSŐ HELYISÉGEK PADLÓBURKOLATOK

- **Biztonság:** csúszásmentes
- **Tájékozódás:** tükröződésmentes
- vezetősávok kialakítása

9.10. WC-MOSDÓ

- **Kialakítása, mennyisége:** épületszint akadálymentes használatához min. 1 db
- folyosóról önállóan nyíló
- **Helyiségméret:** megfordulás biztosított
- **WC csésze:** szemből és oldalirányból megközelíthető
- magasított
- **Mosdó:** konkáv peremkialakítású
- térdszabad kialakítású (min. 0,85m magasságban)
- **Kapaszkodók:** WC mindkét oldalán, tér felé felhajtható 0,75m magasságban
- **Kezelőeszközök:** 0,90-1,10m magasságban
- kontrasztos kialakítás
- könnyű használhatóság
- vészjelző biztosított

9.11. ÜGYFÉLSZOLGÁLAT

- *Pult megközelítése:* akadálymentes, jól meghatározott útvonal
- *Pult előtti szabad hely:* min. 90 cm szélességű szabad sáv a pult előtt
- min. 1,50 m sugarú kör a megforduláshoz
- *Pult kialakítása:* akadálymentes pultszakasz magassága 75-80 cm
- pult magassága egyéb helyen max. 1,10 m
- pult szélessége min. 50 cm
- térdszabad kialakítás
- *Várakozási lehetőség:* kerekesszék számára hely
- jól megvilágított környezet
- csendes környezet
- *Automaták:* megközelítéshez 0,90x1,20 m szabad hely
- kezelőeszközök magassága 0,90-1,10 m között
- jól látható illetve tapintható információ
- hangerőszabályzás, hallókészülékkel kompatibilis
- egyértelmű használat
- *Kommunikáció:* ügyintéző arca jól megvilágított
- ügyintéző személye jól látható
- indukciós hurokerősítő berendezés biztosított

10. Vonatkozó jogszabályok

- 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről
- 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról
- 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet az országos településrendezési és építési követelményekről
- 327/2012. (XI. 16.) Korm. rendelet a megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkáltatók akkreditációjáról, valamint a megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztatásához nyújtható költségvetési támogatásokról

11. IRODALOMJEGYZÉK

Klein Sándor: „Munkapszichológia” SHL könyvek, 2003

Litavec Anna - dr.Tapolczai Gergely – Csömör Károly: Információk siket és nagyothalló emberekről tanulmány)

P. Farkas Zsuzsa - Pandula András: „Segédlet a komplex akadálymentesítés megvalósításához” Fogyatékosokért Közalapítvány, Budapest 2007.

Pandula András - P. Farkas Zsuzsa - Zsilinszky Gyula: „Tervezési Segédlet az akadálymentes épített környezet megvalósításához” ÖTM Területfejlesztési és Építésügyi Szakállamtitkárság, 2007

Pandula András - Szatmári Péter - Vincze Tamás - Farkasné Gönczi Rita - Graf-Jaksa Éva: „Kommunikációs és információs technológiák és fogyatékosügy Jegyzet Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Budapest, 2009

Zalabai Péterné - Vízvári András: „Az élő munkahely” Hasznos ismeretek fogyatékos emberek foglalkoztatásához, Motiváció Alapítvány 2008.